

PSY402

Projektivní metody

Přednáška, 27.11. 2017
Prof. PhDr. I. Čermák, CSc.

Co musíme akceptovat

- Existenci nevědomí
- Projektivní (apercepční) povahu ROR a TAT a jiných metod

Projekce jako obranný mechanismus

S. Freud

- u paranoidního onemocnění, obranný symptom projevující se nedůvěrou vůči ostatním. Vytěsněným myšlenkám, které představují výčitky týkající se zážitku traumatu z dětství, je odepřeno uznání (tj. nemohou být přítomny ve vědomí) a ty se vrací v bludných představách. (Freud, 1896/2000, s. 317)

Širší pojetí projekce

S. Freud

„Ale projekce není pojmána jen jako obrana, může se objevit také tam, kde není přítomný žádný konflikt. Projekce vnitřních prožitků do vnějšího světa je primitivní mechanismus, který také ovlivňuje naši smyslovou percepci, což má výrazný podíl formování vnějšího světa. Za jistých podmínek, které nebyly ještě dostatečně prostudovány, dokonce myšlenkové a emoční procesy mohou být projikovány podobně jako smyslové percepty, a utváří vnější svět, zatímco by měly zůstat ve světě vnitřním...“ (*Totem a tabu* (1938/1991, s. 50.)

Projekce

H. A. Murray

- Proces, pomocí něhož jsou psychické elementy - potřeby, emoce, představy a též kontexty představ aktivované těmito afektivními stavy- spojeny se zkušeností subjektu k vnějšímu světu bez dostatečné objektivní evidence.
- Tendence lidí nechat se ovlivňovat potřebami, zájmy, tj. psychickou organizací, tak jak ji kognitivně ztvárňujeme (jinak řečeno interpretujeme percepční vstupy), kdykoli jsou vystaveni podnětu, který disponuje jistou dávkou vágnosti.
- TAT evokuje inhibované nevědomé tendence

Projektivní distorze

L. Bellak

- Základem mechanismu projekce je projektivní distorze. Jde o zkreslení vnímaného objektu idiosynkratickou optikou vnímatele.

Projektivní test: Lawrence K. Frank (1939, s. 402-403)

- P.t. navozuje u jedince tendenci odhalit jeho způsob organizace zkušenosti tak, že se vystaví působení pole (objektů, materiálu, zkušenosti) s relativně malou strukturou nezakotvenou v kulturních vzorcích tak, aby osobnost mohla projikovat do tohoto flexibilního (tvárného) pole svůj způsob vidění života, své významy, akcenty, vzorce a zejména pocity. Tím vyvoláváme **projekci *privátního světa osobnosti jedince, neboť jedinec je nucen organizovat pole, interpretovat materiál a afektivně na něj reagovat***....Důležitým a determinujícím procesem je osobnost subjektu, která funguje v kontextu stimulus-situace, jako kdyby to samo o sobě mělo pro něj zcela privátní význam nebo úplně tvárný charakter, který se poddává subjektivě kontrole.

Projektivní hypotéza

- Lawrence Frank (1939): lidé se pokoušejí porozumět vágním podnětům – interpretace, které nabízejí pak zachycuje jejich potřeby, pocity, zkušenosti, myšlenky. Označuje skupinu testů jako *projektivní*

Apercepce (Morganová, Murray, později Bellak)

- Síla podnětové situace nezávisí na tlaku percepce, ale na tlaku apercepce – vnímaný objekt by mi mohl něco způsobit nebo já mohu způsobit něco objektu
- Současné situace vyvolávají obrazy, které reprezentují situace z minulosti.
- K percipovanému objektu je „přidáno“ něco z nevědomých nebo vědomých vzpomínek

„Objektivní“ a „projektivní“ v testech osobnosti

„Objektivní“ jako vlastnost testu

- Adjektiva, tvrzení, otázky – do jaké míry popisují osobnost jedince
- Předem připravený klíč k vyhodnocení

„Projektivní“ jako vlastnost testu

- Minimální externí vodítka nebo omezení
- Víceznačnost úkolu
- Projekce osobnostních charakteristik

Další psychické procesy: pochybnosti o projektivních testech?

- Výkonové (Performance tasks)
- Behaviorální (Behavioral tasks)
- Konstruktivní (Constructive methods)
- Volné odpovědi, asociace (Free-response measures)
- Výrazové (Expressive tests)
- Implicitní (Implicit methods)
- Atribuční (Attributive tests)
- Imaginativní
- Kognitivní

Rorschachova metoda

- 10 tabulí – viz

„Rorschach“ jako královská projektivní metoda

- ROR – od svého vzniku vystaven kritice pro neuspokojivou validitu a reliabilitu
- Exner publikoval v roce 1974 první vydání CS – psychometricky korektní skórovací systém z hlediska validity a reliability
- Od roku 1995 vystaven opakované kritice: Garb, 1999, Grove, Barden, Garb, Lilienfield, 2002, Lilienfield, Wood, Garb, 2000, atd.
- Praktici a výzkumníci reagovali: analýzy existujících studií, metaanalýzy, nové výzkumy

Rorschach: vědecká evidence

- Validita: 125 meta-analýz a 800 ověření via multimethod postupu
- **Závěr:** psychologická diagnostika je stejně validní jako měření v medicíně (srovnatelné s fMRI, dentální radiografií, pozitronovou emisní tomografií apod.
- Srov. validity ROR s val. MMPI testy inteligence – srovnatelné
- Inkrementální validita- též dokumentována

Soudobé přístupy

CS: Comprehensive System J. E. Exnera, Jr.

R-PAS: Rorschach Performance Assessment

System (Meyer, G. J., Viglione, D.J.,

Mihura, J. L., Erard, R. E., Erdberg, P.,

2011) Rorschach Performance Assessment System

Administration, coding, interpretation, and technical manual. Toledo

Administrace - výběr

Kdy: po testu inteligence (nemusíte se zabývat tím, zda-li odpovíte správně)

Instrukce: Co by to mohlo být?

Asociační fáze, žádné bližší vysvětlení testu, situace nejvíce nestrukturovaná

Inquiry

Skórování

1. Lokalizace

uchopení celé skvrny **W**

uchopení detailu skvrny **D**

uchopení neobvyklého detailu **Dd**

postihnutí meziprostoru – inverze figury, pozadí:
SW, D, Dd, WS, DS, DdS

2. Vývojová kvalita: **+, v/+, o, v**

Skórování

3. Determinanty

tvár skvrny – tvarové odpovědi **F**

pohybové odpovědi **M, FM, m**

barva skvrny – barvové odpovědi **C, FC, CF, Cn**

difúzní dojem z šedých a černých ploch – odstínové odpovědi:

achromatická b. **C**, šerosvitová o.**Y**, vista o.**V**, textura odpovědi **T**

Dimenzionální o. – **FD**

symetrická - **Fr**

4. **Obsahy**: zvířata, lidé, rostliny atd.

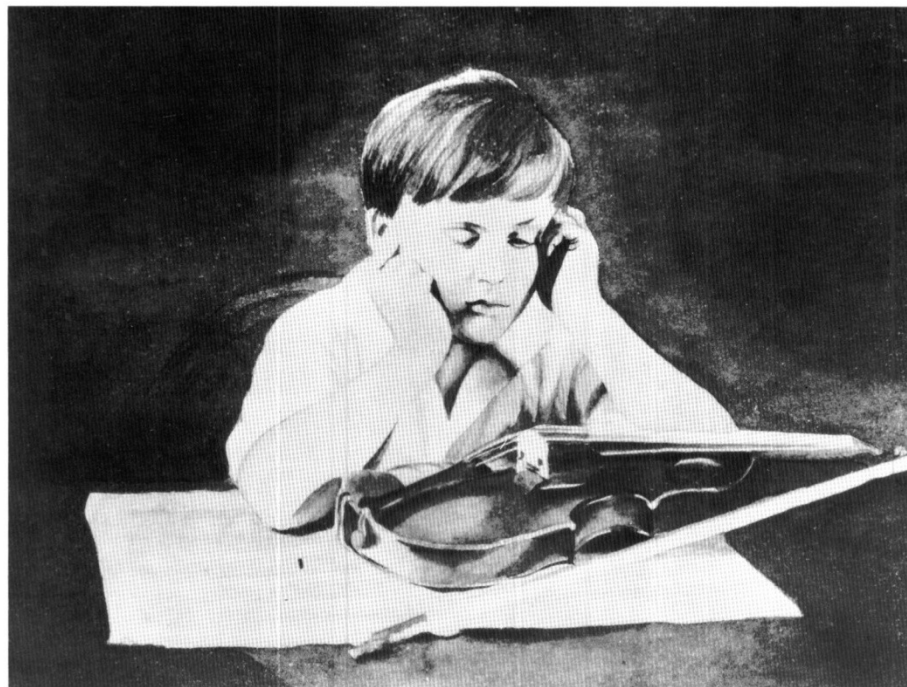
5. **Speciální skóry**: Neobvyklé verbalizace: a) deviované verbalizace a d.odpovědi (DV, DR), b) nepatřičné kombinace (INCOM, FABCOM, CONTAM), c) nepatřičná logika (ALOG)

perseverace (PSV), abstraktní obsah (AB), agresivní pohyb (AG), kooperativní pohyb (COP), morbidní obsah (MOR), kvalita lidské odpovědi (GHR, PHR), osobní odpovědi (PER) barvové projekce (CP)

Interpretace

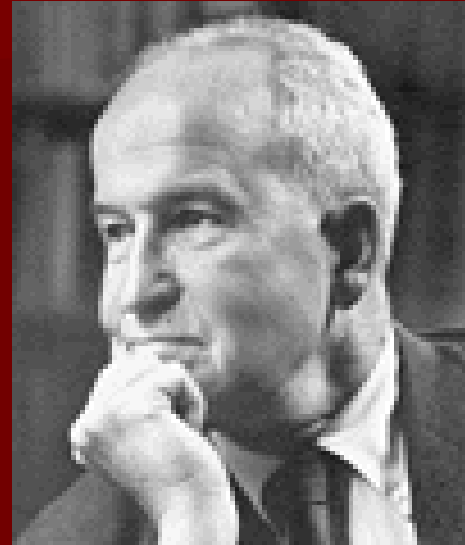
1. **způsob zpracovávání informací** (jak se lidé vztahují ke svému světu a jak v něm dokážou fungovat),
2. **kognitivní mediace** (jak vnímají objekty své pozornosti),
3. **ideace** (jak přemýšlejí o objektech, které vnímají),
4. **kontrola a tolerance stresu, případně zvládnání situačního stresu** (jaké zdroje mají k dispozici, aby zvládli stres),
5. **afektivní rysy** (jak řeší emocionální situace a jak prožívají a projevují své pocity),
6. **sebepercepce** (jak vnímají sami sebe),
7. **interpersonální percepce** (jak vnímají druhé a jak se k nim vztahují)

Tematicko-apercepční test

Tvůrci TAT

- Henry Alexander
Murray
- Christiana Drummond
Morganová

TAT: vědecká evidence

- Kódovací (skórovací) systémy
- Obsahová v.: délka příběhu ve vztahu ke každému skórovacímu systému, bohatost a chudost příběhu, míra projekce,
- Souběžná validita, prediktivní validita,
- Různé zdroje validity (autobiografie, rozhovory, sny, jiné projektivní techniky, jiné neprojektivní metody intenzivní případové studie, srovnání různě definovaných skupin, „slepá“ evaluace, apod.)
- Studie od 40. let - validita se ukazuje být více než uspokojivá
- Vysoká shoda mezi posuzovateli (interrater reliability) již od 50.let

Počet tabulí

31 tabulí

20 tabulí

11 tabulí (Bellak, Abrams, 1997):

1, 2, 3BM, 4, 6BM, 7GF, 8BM, 9GF, 10,
13MF

Optimální typ obrázku

- Nejednoznačný, náznak situace, jakoby nedokončený – vypravěč pro něj obtížně hledá prototypický příběh v kultuře
- Přítomnost potenciální „potíže“ v příběhu

Některé strukturované skórovací systémy - TAT

- Obranné mechanismy (Ph.Cramer)
- Škála orální závislosti (S. Huprich)
- Hodnocení primárních procesů (R.R.Holt)
- Komunikační deviace (M.T.Singer, L.C.Wynne).
- Index transcendence (E.A.Weisskopf)
- Psychokulturní systém hodnocení (G.De Vos)
- Symbióza (F.Summers)
- Škála ambiciózně-narcistického stylu (D.W.Harder, D.F. Greenwald)
- SCORS (D.Westen)
- Empatie (H.Teglasi)
- Interpersonální decentrace (Melvin Feffer, Sharon R. Jenkins)
- Afektivní škála (Antoinette Thomas)

Budoucnost projektivních metod

- a. zvyšovat konstruktovou a inkrementální validitu projektivních metod
- b. vytvářet specifické skórovací systémy a ověřovat jejich reliabilitu
- c. Provádět kontrolované výzkumy (s klinickými a kontrolními skupinami)
- d. používat je v multimethod diagnostické konfiguraci
- e. využívat je v rámci terapeutické (kolaborativní) diagnostiky

Projektivní metody: vybrané základní zdroje v češtině

- Ženatý, J., Máthé, R. (2009). **Projektivní významy Rorschachových tabulí**. Nové Zámky, Praha: Psychoprof a ČSRaP.
- Polák, A., Obuch, I. (2011). **Komprehensivní systém J. E. Exnera, Jr. Standardizovaný přístup k vyhodnocování Rorschachovy metody**. Praha: Hogrefe, Testcentrum.
- Čermák, I., Fikarová, T. (Eds.) (2012). **Tematicko-apercepční test: interpretační perspektivy**. Nové Zámky: Psychoprof, s.r.o.
- Říčan, P., Ženatý, J. (1988). **K teorii a praxi projektivních technik**. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy
- Lečbých, M. (2013). **Rorschachova metoda. Integrativní přístup k interpretaci**. Praha: Grada.

Projektivní metody: vybrané základní zdroje v češtině

- Lečbych, M. (2013). *Wagnerův Hand test: Aplikace ve výzkumu a praxi*. Olomouc: Vydavatelství UP
- Seitl, M., Lečbych, M. (2016). *Lidská pohybová determinanta v Rorschachově metodě*. Olomouc: Vydavatelství UP
- Obereignerů, R., Čáp, D., Krausová, V. a kol. (2016). *Vybrané ukazatele sociální zralosti osobnosti v projektivních psychodiagnostických metodách*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hárđi, I. (1992). *Dynamický test kresby l udskej postavy*. Nové Zámky: Psychoprof, s.r.o.